

## บทคัดย่อ

หลักความไม่มีส่วนได้เสียของเจ้าหน้าที่: ศึกษากรณีการออกคำสั่งทางปกครองในวิทยานิพนธ์ที่ศึกษานี้ มาจากแนวความคิดพื้นฐานที่ว่า “บุคคลที่มีอำนาจสั่งการในเรื่องตนมีส่วนได้เสียอยู่ บุคคลนั้นจะสูญเสียความเป็นกลาง และไม่อาจจะวินิจฉัยสั่งการได้โดยปราศจากอคติในเรื่อง ๆ นั้นได้” และมาจากหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Principles of natural justice) ของอังกฤษที่ว่า การวินิจฉัยชี้ขาดจะต้องไม่มีอคติต่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และต้องไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับกรณีนั้น ๆ ด้วย (Freedom from interest of bias) ซึ่งมาจากหลักใหญ่ที่ว่า “No one should be a judge in his own case”

ดังนั้น หลักดังกล่าวจึงนำมาใช้ในองค์กรของรัฐที่มีอำนาจวินิจฉัยตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในชั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือในชั้นศาล โดยในเบื้องต้นแรกได้นำมาใช้ในการคัดค้านผู้พิพากษาที่มีผลประโยชน์ได้เสียในคดีมิให้เป็นผู้นิโทษชี้ขาดในคดีนั้นก่อนแล้วมาขยายสู่องค์กรฝ่ายปกครองที่ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือกรรมการในคณะกรรมการใด ๆ ที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองพิจารณาและวินิจฉัยสั่งการหรือร่วมประชุมลงมติในเรื่องใด ๆ ที่ตนมีส่วนได้เสียอยู่ในภายหลัง

ในส่วนของผู้พิพากษาหรือตุลาการ ได้มีการบัญญัติเรื่องการคัดค้านผู้พิพากษาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 11 ถึง มาตรา 14 และในส่วนของผู้เจ้าหน้าที่ในการดำเนินการฝ่ายปกครอง ได้มีการบัญญัติไว้ใน มาตรา 13-16 ตามพระราชบัญญัติราชการปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งตามกฎหมายดังกล่าว เจ้าหน้าที่ผู้พิจารณาเรื่องทางปกครองและผู้ที่คำสั่งทางปกครองจะต้องไม่มีส่วนได้เสียในเรื่องนั้น ดังนั้นกรณีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นคู่กรณีเสียเองหรือเป็นคู่สมรส คู่หมั้น ญาติ เจ้าหน้าที่หรือลูกหนี้ หรือนายจ้างของคู่กรณี จึงต้องห้ามมิให้เป็นผู้พิจารณาและออกคำสั่งทางปกครองนั้น ถ้ามีข้อเท็จจริงดังกล่าวเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองจะต้องถอนตัวหรือหยุดการพิจารณาแล้วแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปทราบ หรือประชาชนที่เกี่ยวข้อง หรือผู้เสียหาย คู่กรณี ก็อาจคัดค้านได้ รวมถึงกรณีที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือกรรมการในคณะกรรมการอาจพิจารณามีคำสั่งทางปกครองโดยไม่เป็นกลาง ซึ่งมีสภาพร้ายแรงอันอาจทำให้การพิจารณาทางปกครองไม่เป็นกลาง เจ้าหน้าที่หรือกรรมการผู้นั้นอาจถูกคัดค้านและจะทำการพิจารณาทางปกครองหรือคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้นไม่ได้

การที่กฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองต้องไม่มีส่วนได้เสียหรือมีความเป็นกลาง (Impartiality) ในการออกคำสั่งทางปกครองย่อมเป็นเครื่องประกันในระดับหนึ่งว่า คำสั่งที่ออกมาจะเป็นธรรมแก่คู่กรณีและเป็นการผดุงความยุติธรรมในสังคมด้วย

อนึ่ง ผลของคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยหลักความไม่มีส่วนได้เสียจะเป็นโมฆะหรืออาจเพิกถอนได้นั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ศึกษาเทียบเคียงกับกฎหมายของอังกฤษ และเยอรมันแล้วว่าหากฝ่าฝืนหลักความไม่มีส่วนได้เสียอย่างร้ายแรงและเป็นที่ประจักษ์ชัดและเป็นคำสั่งทางปกครองตามมาตรา 13 (1) แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ที่ว่าเจ้าหน้าที่ที่มีคำสั่งออกคำสั่งให้แก่ตนเองในกรณีที่เป็นคู่กรณี คำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบที่ออกให้แก่ตนเองดังกล่าวย่อมเป็นโมฆะ ส่วนกรณีเพิกถอนได้ก็คือคำสั่งตามมาตรา 13 (2) ถึง (6) และตามมาตรา 16 ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539